

De
„St. Geertruydtsbronne”

(Legende en Historie)

door

C. SLOOTMANS

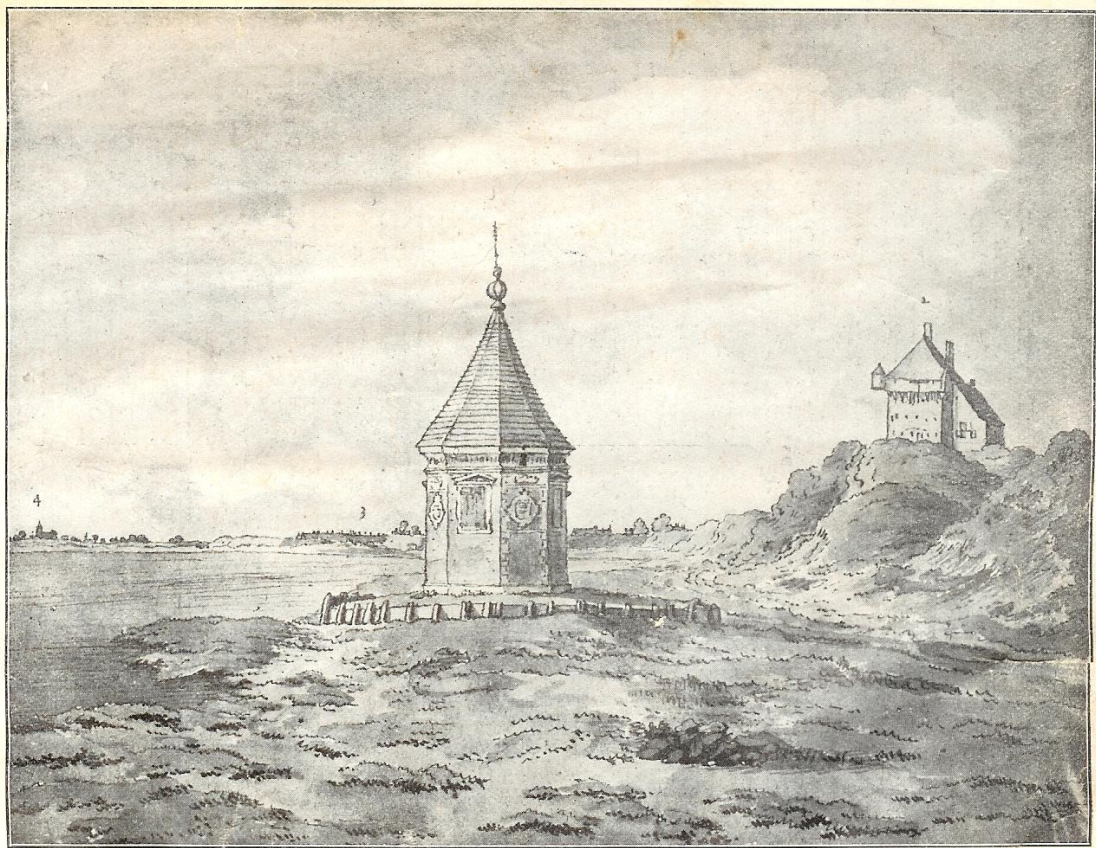
Ambtenaar belast met de zorg voor het
Gemeentelijk Archief

te

BERGEN OP ZOOM

Het Laboratorium VAN LEDDEN HULSEBOSCH te Amsterdam
verricht de geregelde contrôle-onderzoekingen naar de constante
samenstelling van dit bronwater.

Sinte Geertruydsbronne

Naar een aquarel van J. Grave in 1671 (Rijksprentenkabinet Amsterdam)

- 1 Kapel en Bron
- 2 Kijk in de Pot
- 3 Waterschans
- 4 Tholen

SINTE GEERTRUYDTS-BRONNE

*„Zy deed de zoete bron, die door de zilv'ren baaren
Der zoute Schelde wordt op 't wellend zand gekuscht,
Zich bly verheffen; ja, schoon ze in den bloei der jaaren
Bezweek, nog blyft heur naam myn Bergens vreugd en
lust.”*

(A. v. Overstraten in Eerkrans voor Bergen op Zoom 1787)

GERTRUDIS en haar bron

Een schemerschijn van geschiedkundig licht stelt ons tot niet méér in staat, dan het waarnemen van de contouren der gebeurtenissen, welke in de lang-verleden dagen van den Merovingischen tijd, plaats grepen aan de Westkust van het tegenwoordige Noord-Brabant.

Onder het viertal heiligenlevens, welke ons inlichten over het godsdienstig leven der zevende eeuw, is dat der Nijvelsche H. GERTRUDIS het oudste ¹⁾: Enkele jaren na haar dood tot stand gekomen, mogen we deze „Vita” dus een zeer betrouwbare bron noemen, voor het leven der eerste abdis van het klooster te Nijvel. ²⁾

Onze GERTRUDIS werd in 626 geboren. Ze was een dochter van den machtigen en rijken Pepijn van Landen, hofmeier van den Merovingischen Koning Sigebert. Haar moeder was de vrome echtgenoot van Pepijn: ITTA. Nauwelijks veertien jaar, verloor het meisje haar vader en ITTA, wetende, dat in die ruwe tijden onbeschermden vrouwen géénszins ontzien werden, bezorgd daarom zoowel voor haar eigen zieleheil, als voor dat harer dochter, wendde zich tot den geloofsverkondiger Amandus. 't Was op diens raad, dat ITTA enkele harer aanzienlijke en versterkte woningen te Nijvel in gebruik nam als klooster, waarover zij de jeugdige GERTRUDIS als eerste abdis

---

¹ Dr. D. Stracke in *Eist. Ts. VII: 361.*

² 2) S. Balau, *Etude critique des sources de l'histoire du pays de Liège au moyen-age p. 25 vlg., voor dit en het volgende.*

aanstelde. 't Werd bovendien 'n dubbel klooster, zoodat de vrouwen niet zonder geestelijke hulp bleven.

Hier voelden de vrouwen zich veilig. GERTRUDIS zette zich met haar scherp verstand aan de studie der kerkelijke wetenschappen : bijgestaan door de moeder moet haar het kloosterlijk bestuur niet zwaar gevallen zijn. Maar in 652 stierf ITTA en onmiddellijk ontdeed GERTRUDIS zich van de zorgen welke zij nu alleen kreeg voor de huiselijke zaken en zo vertrouwde den monniken van haar dubbel klooster het meer wereldlijke bestuur toe. Zelf wijdde zij zich voortaan bijna geheel aan de studie en dat met zulk een toewijding, dat zij de Schriftuur ongeveer geheel van buiten kende.

Bijna : want die studie belette haar niet, met alle ijver te werken aan het stichten van kerken en het helpen der ongelukkigen.

Dat was trouwens haar plicht. Immers, GERTRUDIS was geen kerkelijk arbeidsterrein toegewezen, maar als erfgename van den rijken Pepijn van Landen, haar vader, behoorden haar vele goederen. Louter als grondeigenaresse had zij reeds tot taak, te zorgen voor de geestelijke belangen harer onderdanen³). Willen we haar werkzaamheid in het gebied, dat GERTRUDIS rechtens toebehoorde met een modern woord karakteriseeren, dan moeten we zeggen, dat zij was een missiezuster en wel een van allereersten rang.

Toen GERTRUDIS op 33-jarigen leeftijd stierf (659), vermaakte zij al hare goederen aan de Nijvelsche abdij, welke in 966 en 967 door keizer Otto 1 in dat bezit bevestigd werd. Uit die oorkonden nu weten we zeker, dat een deel der goederen gelegen waren in het land van Bergen.⁴) Dan mogen we daarom verwachten, dat deze streken meerdere malen, in het bijzonder met godsdienstige doeleinden door GERTRUDIS bezocht zijn. Op dergelijke tochten, was zij ongetwijfeld vergezeld van monniken-missionarissen. Ligt het nu niet voor de hand, dat deze Vrouwe, op hare voorspraak, gelijk andere geloofsverkondigers, als Willibrord en Bonifacius later, een bron deed

---

³ O. C. A. *Jute n in Taxandria* XXX: 298.

⁴ *Idem en Mr. A. G. Kleijn; Geschied. v. h. Land en de Heeren van Breda tot afscheid, van. B.o.Z., Breda, 1861 p. 23, 24, 25, 26.*

ontspringen, ten behoeve harer priesters, om zoo de heidensche Menapiërs dezer streken te kunnen kerstenen? ⁵⁾

Dit verband, dat Bergen en omstreken middels GERTRUDIS en hare abdij, de gave van het Christendom en zijn cultuur mocht ontvangen, blijkt duidelijk uit het patronaatsrecht, dat de abdij van Nijvel tot in de 16e eeuw bezat over de hoofd- en parochiekerk te Bergen op Zoom, welke ook aan St. GERTRUDIS was toegewijd.

Niet minder blijkt dien geestelijken band, uit het bestaan eener GERTRUDIS kapel vlak bij de Fonteyne en uit het feit, dat de datum van haar sterven (17 Maart) tot het einde der 18e eeuw, de dag geweest is, dat de jaarlijksche omwisseling van het Bergsche stadsbestuur plaats vond.

Ons wijst dat alles op een organisch-gegroeid verband, dat hoogstwaarschijnlijk zijn oorsprong vindt bij de eeuwen oude bronnen, toen op het strand, thans te midden der zilte baren.

De Fonteyne

Jammer genoeg vertellen de middeleeuwsche bescheiden ons weinig van de bron. Een geliefde plaats der volksdevotie blijkt te zijn het "Sinte Gertruden Steenken" ⁶⁾, een twijfelachtig gegeven overigens. In de rekeningen van den Heer van Bergen, wordt enkele malen gesproken "van de fonteyne" ⁷⁾, welker beteekenis ons echter niet erg duidelijk wordt. Alleen de plattegrond van Bergen op Zoom, geteekend door Jacob van Deventer (± 1560), wijst ons met de aanduiding "fons" op bestaan en plaats der bronnen.

Ondanks deze schaarschte aan gegevens, is het merkwaardig, dat in West-Brabant altijd levendig gebleven is, een eigen lezing der legende van den afgewezen minnaar van Sinte Geertrui. Vol spijt over het maagdelijk leven, door zijn geliefde GERTRUDIS gekozen, verpandde die ridder zijn ziel aan den

---

⁵⁾ Zie de vele studies die Kapelaan B. van de Weerd te Exel (België) her en der verspreid heeft gepubliceerd over dergelijke doopbronnen.

⁶⁾ H. Geest Rek. Ao. 1474 f 19 Gem. Archief B.o.Z.

⁷⁾ O. C. A. Juten, Oud Bergen. f201.

duivel. Op het allerlaatste moment werd hij echter gered door St. GERTRUDIS, die hem op het Bergsche schorrenstrand ontmoette. “Laat ons een dronk wijden ter eere van St. Jan en ter minne van mij. Dat zal u voor alle gevaren behoeden”, zoo zou de heilige gezegd hebben en terwijl zij zoo sprak, stiet ze met haren staf op den grond en een heldere zoetwaterbron borrelde op, in den door en door zilten bodem. ⁸⁾

Dat heerlijke zoet water bleef wellen tot op onze dagen uit dezelfde bron, welke sedert eeuwen aanhoudend door het zoute water der Schelde overstroomd is.

Het Tafelwater van Frederik Hendrik

Ongunstig gelegen aan den rand der Schelde moest alles wat boven den grond uitstak, reeds spoedig ten offer vallen aan het onverbiddelijke oorlogsvuur. Herhaalde belegeringen der stad tusschen 1588 en 1622 maakten herstelling nutteloos. Wat er echter van het uitwendige verwoest werd, de bron bleef en mét haar, de legende. Zoo kon het gebeuren, dat Prins Maurits tijdens zijn verblijf in Bergen, toen daar in 1622 e. v. jaren onder leiding van David van Orleans het „voorwerk” „Kijk-in-de-Pot”, aangelegd werd — vlak bij de bron dus — kennis maakte met het water. Groote hoeveelheden ervan liet hij naar den Haag transporteeren, welke gewoonte voortgezet door Prins Frederik Hendrik, door dezen vooral bijzondere bekendheid verworven heeft.

Zoo leverde Ste Geertruydsbronne hèt tafelwater der Oranje's.

---

⁸ Zie de moderne bewerking door Stan Dietvorst in de Maasbode 13 t/m. 22 Januari 1924. Avbl. O. van Rickel.

Vitae S. Gertrudis. ... historicae narrationes tres. Lovanü 1623 p. 424 heeft weer een andere legende over die stof.

Een andere Bergsche overlevering verhaalt, dat, de H. Gertrudis dagelijks van B.o.Z. naar Borgvliet ging om te bidden en eens dorst hebbende, geen water kunnende vinden, met haren stok of staf in den grond drukte en er dadelijk zoet water uit ontsprong tot verbazing der toeschouwers.

Het Gemeentebestuur, dat. in de toenmaals heerschende kerkelijke verhoudingen weinig voor een GERTRUDIS bron moet gevoeld hebben, zag zich door de prinselijke belangstelling verplicht, de bron in toonbaren staat te brengen.

't Was op den 15en Maart 1631, dat in den Raad het besluit viel: “dat men ⁹⁾ de Fonteyne bij St. Geertruiden Capelle sal opmaken tot meesten dienste deser staat.”

Werkelijk hebben in dat jaar verschillende werkzaamheden “aan de Fonteyn van Sinte Gertrudi” ¹⁰⁾ plaats gehad. Een tijdgenoot, de bergsche burgemeester Thomas de Rouck schrijft in 1633:

“Een loopende Fonteyne ¹¹⁾ dewelcke nu niettegenstaande het gestadich overvloeijen van sout water even haar natuere van smaeck ende soeticheynt niet en verliest ende oversulcx bij siecken ende gesonden noch dagelijckx door 't goetvinden der Medicijnen wort gebruijct ende ONLANCX INT JAER 1631 MET HARDEN STEEN WEDER OPGEMAECKT, tot gedachtenisse ende ter begeerte van den Doorluchtichsten Heere Prince van Orangien, die doen aldaer zijnde het selve water gestadich drinckende sulcx weerdich heeft geoordeelt.”

De rekeningen ¹²⁾ wijzen. precies uit, wat er gebeurd is. Mattheïus Tijssen met z'n knechts verrichte graafwerk, maakte de fundeeringen en stutte die grondvesten met vele karren potaarde, welke de stad betrok van Nicolaas de Boijs en Jan Slobbe. Tevens werd er een walletje van die potaarde rond gemaakt. Hans Croonenborch was van 1 Nov. tot 13 Dec. met 2 knechts en 'n leerjongen bezig met het „houwen van de witte steenen tot de Fonteyn” en het „prepareren” ervan. De metselaar was Jan Willems Stoffel Geertssen leverde tras en Jacob Teerlinck maakte zelfs 'n goot om het overvloedig vloeiende water 'n uitweg te schenken.

---

⁹⁾ *Resolut. 1626—1634, cl. A. B.o.Z. op dien datum.*

¹⁰⁾ *Zie de losse rekening in den omslag „Stadspolder en Fonteyn”, Gem. Arch. B.o.Z.*

¹¹⁾ *Origineel Compendium der Privilegiën vergunt aen dese stad van der selver politycke gelegentheid gemacet door Thomas de Rouck in Ao. 24 Sept. 1633. Handschrift berustend in de Bibliotheek v. h. Gem. Arch. te B.o.Z.*

¹²⁾ *Stadsrek. 1631, Hfdstuk : Reparatiën, passim.*

Bekijken we deze werkzaamheden goed, dan schijnt er toen weinig anders verricht te zijn als het opnieuw voor den dag brengen der bron en het metselen van een muurtje, terwijl het geheel behoorlijk versterkt werd. Vóór 300 jaren stond men er dus betrekkelijk even ver mee als in 1930. Laten we hopen, dat de geschiedenis zich op korter termijn herhale,
Want:

23 Maart 1645 “wort ¹³⁾ gecommiteert dheer Borgemeester Drabbe, te reisen naer Zeelandt, omme aldaer te verstaen voor wat prijs hij eenige steenhouders het maeken van de Fonteijne soude mogen werden aengenomen.”

Blijkbaar wilde men er iets moois van maken, want tevoren reeds had men onderhandelingen gevoerd met Sr. Nicolaes Muller uit Middelburg „om van ¹⁴⁾ nieuws op te maecken de Fonteijne buijten de Boschpoorte ende dat denselven gerne soude vertrecken, lat ende alhier een model waer naer de metsers haer sullen reguleren.”

Nicolaas Muller was dus de architect. ¹⁵⁾ Het werk zelf werd 5 April d.a.v. aangenomen door “Jan Hodsen, steenhouwer van Middelborch”, voor de som van 850 car. g. ¹⁶⁾ Maar daarmee was de stad niet klaar Verschillende lui werden nog voor afzonderlijke werkzaamheden betaald. Zelfs Jan Hodsen krijgt geld voor de „leveringhe ¹⁷⁾ van roode moppen steen en wagenvracht ten behoeve van de Fonteijn.” Een Bergsche steenhouwer leverde weer witte steen en wel dezelfde als hij voor het raadhuis gebruikte. In het gebouwtje

---

¹³⁾ *Resolut. 1634—'46 O. Arch. B.o.Z. op dien datum.*

¹⁴⁾ *Idem, 3 en 8 Maart 1645.*

¹⁵⁾ *Dat blijkt nog duidelijker uit de Stadstek. 1645, waar we op f 85 verso lezen : „Item betaalt Mr. Nicolaas Muller, die van de WelEd. Heer van Brochum is affgezonden uuyt Schravenhage tot het maeken van de Fonteyn by Kikendepot ende dat den selven daer over heeft gebesoinijeert den tijt van ses weken daer voor hij de Ed. Heeren van de Magistraat is toegeleijt wegens de resol. van date 5 Maartii 1645 de somme van volgens zijn quitantie 200 car. gld.”*

¹⁶⁾ *Resol. 1634—'46 Als voren.*

¹⁷⁾ *Stadsrek. 1645 f65 verso.*

kwamen ramen en 'n deur en ten overvloede werd zelfs voor verlichting gezorgd. ¹⁸⁾

Stellig is het naar aanleiding der voltooiing van het bouwwerk geweest, dat den 7en Oct. 1645 den predikant „D. Schoijerus ¹⁹⁾ dese stadt heeft vereert met een rijmdicht tot loff van de Fonteijne”.

Dat de constructie de moeite waard was, ziet ieder uit de reproductie van de fraaie aquarel, welke Josua de Grave in 1671 ervan heeft gemaakt, en thans nog in 's Rijks Prentenabinet te Amsterdam berust. (Zie de plaat)

In deze jaren gebruikt Frederik Hendrik het water nog: “betaelt ²⁰⁾ Adryaen van Bommel ter cause als voren mitsgaders 't haelen van Fonteynwater voor zijn Hoogheyt” Diens voorbeeld had intusschen navolging gevonden bij den Franschen gezant. ²¹⁾

Verwoesting

Met de verbetering ²²⁾ der Bergsche vestingwallen in 1700, door den bekwamen vestingbouwkundige Menno van Coehoorn, welke werken zich tot in de onmiddellijke nabijheid der bron uitstrekten, is hare overvloed echter verminderd, waarschijnlijk, door het afleiden en verstoppen van eenige harer takken, veroorzaakt door het dreunen van den bodem, onder het afschieten der batterijen gedurende de belegeringen.

Intusschen liet ook de tand des tijds het fraaie gebouwtje niet ongemoeid: den 18en Aug. 1707 werd „op de propositie ²³⁾ van de Heer Borgemeester van buyten, ter vergaderinge gedaan, is goetgevonden en verstaen, dat men het Fonteijntje wederom sal laten opmaeken ende sijn tot commissarisen versogt en gecommiteert d'Heeren Adolf van Heusden en Servaes van

---

¹⁸⁾ *idem* f 56 vo, 59 ro, 63 vo, 94 vo.

¹⁹⁾ *Resol. 1634—'46 Als voren.*

²⁰⁾ *20) Stadsrek. 1645 f 63 verso.*

²¹⁾ *J. Faure. Hist. abregée de la vulle de Bergen op Zoom, La Haye 1761 p. 217.*

²²⁾ *Idem* p. 219.

²³⁾ *Resolut. 1707—'08, G.A. B.o.Z. f 118.*

Uffelen, omme de defecten aen het voorschreve Fonteijntje op te nemen en daarvan te doen rapport.” Zij stelden restauratie voor welke onder hun leiding werd aanbesteed en in December 1707 aangenomen door zekeren Staets de Planck.²⁴⁾ Hij kreeg daarvoor een som van f 105 en 18 st., die later nog met 45 gld. 18 st. verhoogd werd.²⁵⁾

Ook in 1729 was herstel dringend noodzakelijk. Juist in die dagen stond de gemeentelijke schatkist er droevig voor. Nu schonken de Dekens van de resp. Gilden en Ambachten jaarlijks bij hun beëdiging een som van 71 g. 14 s. aan hun gildebroeders, waarvan deze zichzelf tracteerden op wijn, jenever lekkere koek, etc. De som stond bekend als wijngeld. Dat wijngeld was echter meerdere malen oorzaak van ongeregeldheden. Daarom werd het met toestemming der gilden den 24en Aug. 1729 afgeschaft en tevens werd door hen besloten dat het geld zou gebruikt worden “tot het ²⁶⁾ herstel en in staat houden van ‘t Fonteijntje, staende aan de Schelde buiten de Bospoort dezer stad”.

Dat was echter niet voldoende, waarom besloten werd “van de Heer Engelbertus Fierlingh²⁷⁾ een capitaal van duysent guldens tot opbouwinge van het Fonteijntje op te nemen tegen vier percento in ‘t jaar ende alle twee jaren eene somme van een honderd gulden op het selve capitaal te quijten.” Gedurende het beleg der Franschen in 1747 werd het „Fonteijntje” tengevolge van het hevige bombardement vernield. Een kopergravure van Cornelis Pronk, toont ons, hoezeer het geruïneerd was en geeft ons tevens een vrij duidelijk beeld van den werkelijk monumentalen aanleg. Deze ruïne is niet meer opgebouwd. Plichtsgetrouw hebben de Bergsche gilden 45 jaren lang jaarlijks de onderhoudskosten opgebracht maar er gebeurde niets.

---

²⁴⁾ Zie bestek in omslag „StadsPolder en Fonteyn”, als boven

²⁵⁾ Resol. 1707—’OB f 168.

²⁶⁾ Zie voor dit allés Resol. 1791_’92 f 290, en de meedeeling in Resol. 1728—’ f293 dd. 31 Aug. 1729.

²⁷⁾ Resol. 1728—’30 f294 dd. 4 Sept. 1729.

We kunnen ons daarom levendig voorstellen, dat zij samen in 1791 het stadsbestuur 'n geharnast request²⁸) thuis stuurden, waarin zij wrevelig opmerkten in die “vijff en veertig jaaren te hebben betaald eene zomme van f 3226,18, waarvoor dezelve geen het allerminste genot hebben gehad oft voldaan is, om daar voor een fontijntje te mogen hebben.”

Een feit en een wensch voor alle tijden, laten Zij daarop volgen: het gemelde Fontijntje altijd geweest is een cieraad dezer stad, een agreement voor derzelder burgers en ingezeetenen en een bewondering voor vreemdelingen, diensvolgende niets meer wenschen, dan dat hetzelfde wederom opgebouwt en, in zijn voorige staat mag worden gebracht”.

De opofferingsgezindheid der Gilden ging zelfs zoover, dat zij in hetzelfde verzoekschrift aanboden hun jaarlijksche bijdrage te verdubbelen. Steeds werd echter maar uitgesteld en er kwam afstel van tot in onze dagen. Desniettegenstaande is de bron altijd bekend gebleven, maar slechts weinigen wisten hare juiste plaats. In 1857 werd ze blootgelegd, in 1884 weer door den rasechten Bergenaar N. Lafontijn, Kapt. der Infie., en den 24en April 1919 nogmaals door de toenmalige Verfraaiingscommissie. Toen reeds werden pogingen tot herstel aangewend. Het zou echter zomer 1929 worden, voor na 'n nieuwe opgraving, de groote daad gesteld werd. Wie op het plaatje nog niet genoeg getroffen geweest is, door de degelijkheid der fundamenteen, zij hier medegedeeld, dat de zeshoekige muur een dikte heeft van 50 cm. tot 1 m. en een inwendige diameter van ruim 3 m.

De “Capelle”

Alle teksten, welke we over de fontein kennen, maken bijna alle zonder uitzondering, zoowel vóór als na 1600, onderscheid tusschen de “Fonteyjne” en de “St. GERTRUDIS capelle”. Deze laatste wordt op de oudst beschikbare Scheldekaart — onlangs op de Antwerpsche Wereldtentoonstelling voor iedereen te zien — aangeduid als „Sinte Gertruden”. Dat dit werkelijk een volledige Kapel was, wordt duidelijk als men weet, dat in 1445 Jan mette

---

²⁸ 28) Resol. 1791—'92 f290 e.v. dd. 30 Dec. 1791.

Lippen “een misse ²⁹⁾ in Sinte Gertruidencapelle op Sinte Gertruden altaer lezen liet”.

Verschillende priesters, die deze kapel bedienden zijn bekend ³⁰⁾. Het is vooral het bestaan van dit heiligdom, wat met kracht getuigt voor den band, waarmee Oud-Bergen aan St. Geertrui verbonden was. Jaarlijks werd op den 17en Maart (H. GERTRUDIS dag) deze Kapel versierd, werden er godsdienst-oefeningen gehouden en door de geloovigen druk. geofferd. Leroy in zijne „Notitia Marchionatus” weet ons te vertellen, dat nog in 1622 meerdere katholieken op den feestdag van St. GERTRUDIS naar de „steenhoopen der Capelle” ter bedevaart togen en hun offerpenningen in de muurspleten neerlegden.

Over de plaats dezer kapel hoeft geen strijd te zijn: een flink perceel op den hoogen zandrug aan de Schelde, staat kadastraal bekend als de „Kapelblok”. Op den weg naar dit heiligdom bevond zich een beeld van St. GERTRUDIS. De predikant Jac. Baselis vertelt ons nl. dat men “voor de beelden ³¹⁾ van S. Geertruyt tusschen Burghvliet ende Bergen op Zoom, etc. sijn devotie” deed.

---

²⁹⁾ O. C. A. Juten, in *Oud-Bergen* p. 199.

³⁰⁾ Zie *Concilium de Beke* door O.C.A. Juten. De Kapel behoorde tot de hoofdkerk op de Markt

³¹⁾ 31) J. Baselis, *Orondich Bericht aengaende de Bulle van Clemens den VIII Paus, etc.* p. 282. Zie ook mijn brochure “Over een Oud Boekje en een Oud-Kruis”. p. 6

“Sinte Geertenminnedronk”

Een algemeen gebruik was in vroeger eeuwen “Sinte Geerten minnedronk” of „St. Geertrui’s minne”. Zoo kan men in het vierde boek der „Rijmkroniek”³²⁾ van Melis Stoke, waar hij vertelt van den aanslag op graaf Floris V, lezen:

*“De Grave ne bleef niet Stille
Hi seide Heer Ghisebrecht hier inne
Sal ie u Sinte Gherden minne
Geven eer wi henen riden
Men brochte wijn ten selven tiden
De Grave liet scinken den wijn
En seide Drinct van der hant mijn
Sinte Gherden minne en vaert wel”.*

De dronk van Sinte Geertrui’s minne was n.l. een dronk van goede herinnering en als zoodanig in alle West-Europeesche landen bekend. We kunnen dan ook veilig zeggen, dat in Bergen op Zoom, dat in de M. E. door koopvaarders van alle natiën bezocht werd, meermalen deze dronk zal zijn ingesteld.

Bovendien staat het boven bedenken vast, dat de dronk van Ste Geerten minne zoowel vóór als nà den dood van Floris V, met dien van St. Jans vriendschap! gepaard ging³³⁾. Willem van Hildegaersberch, die waarschijnlijk tegen 1409 stierf, zingt dan ook nog:

*“Tis van Sinte Gheertruden min,
Die men gheeft drincken elken man,
Entaer toe die vriendscap van Sint Jan
Noch huden s daechs te menigher stede”³⁴⁾*

---

³²⁾ Uitgegeven door Huydecoper IT: 343

³³⁾ Kronijk v. h, Histor. Gezelschap te Utrecht II : 330.

³⁴⁾ Uitgava Bisschop en Verwijs p. 142.

De nieuwe rondgang over de landen op moderne wijze van het van oudsbekende water, is mij welkom om ieder lezer van dit boekje met Hoffmann von Fallersleben aan te sporen

*Nu rade ic allen heren en de cnechten,
sijn si arm of sijn si rijk,
si drincken sante Gheertruden minne
waer dat si gaen of waer si sijn".³⁵⁾*

Een glas lichtend met het water der Sinte Geertruydts bronne neem ik nu van mijn lezers afscheid, op de wijze als dit tot het midden der zestiende eeuw gebruikelijk was, met den wensch:

**“DRINCT VAN DER HANT MIJN
SINTE GHERDEN MINNE ENDE VAERT WEL”.**

Bergen op Zoom, 21/11 '30. C. SLOOTMANS.

---

³⁵ *Horae Belgicae X : 97.*